

# Офіційні переліки раритетних видів та угруповань

Мойсієнко І.І.

- **Червона книга України** — анотований та ілюстрований перелік рідкісних видів та видів, що знаходяться під загрозою зникнення на території України, і підлягають охороні; основний документ, в якому узагальнено матеріали про сучасний стан рідкісних і таких, що знаходяться під загрозою зникнення, **ВИДІВ** — анотований та ілюстрований перелік рідкісних видів та видів, що знаходяться під загрозою зникнення на території України, і підлягають охороні; основний документ, в якому узагальнено матеріали про сучасний стан рідкісних і таких, що знаходяться

# Червона книга України



- Червона книга Української РСР / Відп. ред. В. І. Чопик. – К. : Наук. думка, 1980. – 404 с.
- Червона книга України : Рослинний світ / Відп. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. – К. : УЕ, 1996. – 608 с.
- **Червона книга України. Рослинний світ / Відп. ред. Я. П. Дідух. – К. : Вид-во Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.**

# Відбір видів для занесення їх до Червоної книги України ґрунтувався на комплексі критеріїв:

- **таксономічних**;
- **хорологічних** (особливості поширення в Україні та загальний ареал);
- **популяційних** (чисельність, щільність, віковий спектр, відтворення; динаміка та структура популяцій, тенденції змін популяційних параметрів);
- **еколого-ценотичних** (види, які приурочені до рідкісних біотопів, яким загрожує знищення);
- **флорогенезисних** (реліктовість видів, характерних для певних історичних епох);
- **онтогенетичних** (складний цикл розвитку, симбіотичні зв'язки з іншими організмами, наприклад, з грибами-мікоризоутворювачами; специфічний спосіб живлення, як у комахоїдних рослин, тощо);
- **естетичних** (декоративні види, які масово знищуються у природі, тощо);
- **прагматичних** (практичне значення: лікарські, технічні, культові, генофонд для виведення нових культурних сортів тощо).

# Структура Червоної книги України

- Українська та латинська назва;
- Родина;
- Природоохоронний статус виду (категорія);
- Наукове значення;
- Ареал виду та його поширення в Україні;
- Чисельність та структура популяцій;
- Причини зміни чисельності;
- Умови місцезростання;
- Загальна біоморфологічна характеристика;
- Режим збереження популяцій та заходи з охорони;
- Розмноження та розведення у спеціально створених умовах;
- Господарське та комерційне значення;
- Основні джерела інформації;
- Картосхеми поширення на території України;
- Фотографії (малюнки);
- Автори.

# Категорії Червоної книги

- У виданні [1994](#) року залежно від стану і ступеня загрози для популяцій видів, занесених до Червоної книги України, було застосовано наступні категорії: зниклі (0), зникаючі (I), вразливі (II), рідкісні (III), невизначені (IV), недостатньо відомі (V), відновлені (VI).
- **Зниклі**: види, про які після неодноразових пошуків, проведених у типових місцевостях або в інших відомих та можливих місцях поширення, відсутня будь-яка інформація про їх існування у дикій природі;
- **Зникаючі**: види, що знаходяться під загрозою зникнення, збереження яких є малоюмовірним, якщо продовжиться згубна дія факторів, що впливають на їх стан;
- **Вразливі**: види, які у найближчому майбутньому можуть бути віднесені до категорії «зникаючих», якщо продовжиться дія факторів, що впливають на їх стан;
- **Рідкісні**: види, [популяції](#) яких невеликі, які у даний час не відносяться до категорії «зникаючих» чи «вразливих», хоча їм і загрожує небезпека;
- **Невизначені**: види, про які відомо, що вони відносяться до категорії «зникаючих», «вразливих» чи «рідкісних», однак достовірна інформація, яка б дозволяла визначити до якої із зазначених категорій вони відносяться, - відсутня;
- **Недостатньо відомі**: види, які можна було б віднести до однієї з вище перерахованих категорій, однак у зв'язку з відсутністю повної достовірної інформації питання залишається невизначеним;
- **Відновлені**: види, популяції яких завдяки вжитим заходам щодо їх охорони не викликають стурбованості, однак не підлягають використанню і вимагають постійного контролю.
- У виданні Червоної книги 2009 року для видів застосовано наступні критерії: **Вразливий**; **Зникаючий**; **Недостатньо відомий**; **Неоцінений**; **Рідкісний**.

# Червона книга України. Статистика

Таксон	Всього в Україні	I	II	III	Різниця між I і II	Різниця між II і III
Рослини та гриби	27000	151	541	826	390	285
Судинні	5100	151	439	612	288	173
Водорості	5000	-	17	60	17	43
Лишайники	1200	-	27	51	27	24
Мохи	800	-	28	46	28	18
гриби	15000	-	30	57	30	27

# Особливості використання Червоної книги України

- Закон України про Червону книгу України;
- Національна комісія з питань Червоної книги України;
- Охорона та відтворення об'єктів Червоної книги України забезпечуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, які є суб'єктами використання тваринного і рослинного світу, та громадянами відповідно до закону.



# Список видів Червоної книги України

- ***Lusporodiella inundata* (L.) Holub** – плаунець торфовий.
- ***Salvinia natans* (L.) All.** – сальвінія плавуча.

# Список видів Червоної книги України

- **Damasonium alisma** Mill. – зіркоплідник частуховий.
- **Allium pervestitum** Klokov – цибуля перевдягнена.
- **Allium regelianum** A. Beck. – цибуля Регеля.
- **Allium savranicum** Besser – цибуля савранська.
- **Allium scythicum** Zoz – цибуля скіфська.
- **Allium sphaeropodum** Klokov – цибуля круглонога.
- **Leucojum aestivum** L. – білоцвіт літній.
- **Asparagus pallasii** Misch. – холодок Палляса.
- **Bulbocodium versicolor** (Ker.-Gawl.) Spreng. – брандушка різнобарвна.
- **Colchicum ancyrense** B.L.Burtt – пізньоцвіт південний.
- **Colchicum umbrosum** Steven – пізньоцвіт затінковий.
- **Carex liparocarpos** Gaudin – осока блискучоплода.
- **Cladium mariscus** (L.) Pohl – меч-трава болотяна.
- **Eleocharis oxylepis** (Meinsh.) B. Fedtch. – ситняг гостролушковий.
- **Fimbristylis bisumbellata** (Forssk.) Bub. – пісковий комишик південний.
- **Scirpus mucronatus** L. – куга гострокінцева.
- **Hyacinthella Pallasiana** (Stevyt) Lozina-Lozinskaja – гіацинтик Палляса.
- **Ornithogalum boucheanum** (Kunth) Aschers. – рястка Буше.
- **Crocus reticulatus** Steven – шафран сітчастий.
- *Crocus tauricus auct. non (Trautv.) Puring.* – шафран кримський.
- **Juncus sphaerocarpus** Nees – ситник кулястоплодий.
- **Fritillaria meleagroides** Patrin ex Schult. et Schult. – рябчик малий.
- **Fritillaria ruthenica** Wikstr. – рябчик руський.
- **Tulipa hypanica** Klokov et Zoz – тюльпан південнобузький.
- **Tulipa scythica** Klokov et Zoz – тюльпан скіфський.
- **Tulipa gesneriana** L. – тюльпан Геснера.

# Список видів Червоної книги України

- **Anacamptis coriophora** (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l. - – **плодоріжка блощична.**
- **Anacamptis fragrans** (Pollini) R.M. Bateman – **плодоріжка запашна.**
- **Anacamptis laxiflora** (Lam.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase – **плодоріжка рідкоквіткова.**
- **Anacamptis morio** (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase – **плодоріжка салепова.**
- **Anacamptis palustris** (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase – **плодоріжка болотяна.**
- **Anacamptis picta** (Loisel.) R.M. Bateman – **плодоріжка розмальована.**
- **Dactylorhiza incarnata** (L.) Soo – **зозульки м'ясо-червоні.**
- **Dactylorhiza majalis** (Reichenb.) P.F. Hunt et Summerh. - – **зозульки травневі.**
- **Epiractis palustris** (L.) Crantz. – **коручка болотяна.**
- **Platanthera chloranta** (Cust.) Rchb. – **любка зеленоцвіта.**

# Список видів Червоної книги України

- ***Chrysorogon gryllus* (L.) Trin.** – золотоборідник звичайний.
- ***Elytrigia stipifolia* (Chern. ex Nevski) Nevski** – пирій ковилолистий.
- ***Stipa asperella* Klokov et Ossyczjuk.** – ковила шорстка.
- ***Stipa borysthenica* Klokov ex Prokud.** – ковила дніпровська.
- ***Stipa cappilata* L.** – ковила волосиста.
- ***Stipa lessingiana* Trin. et Rupr.** – ковила Лессинґа.
- ***Stipa maeotica* Klokov et Ossyczjuk** – ковила азовська.
- ***Stipa pennata* L.** – ковила пірчаста.
- ***Stipa pulcherrima* K.Koch** – ковила найгарніша.
- ***Stipa tirsia* Steven** – ковила вузьколиста.
- ***Stipa ucraïnica* P. Smirn.**

# Список видів Червоної книги України

- ***Astrodaucus littoralis* (M.Bieb.) Drude** – морквівниця узбережна.
- ***Vupleurum tenuissimum* L.** – ласкавець найтонший.
- ***Palimbia salsa* (L.f.) Besser** – палімбія солонцева, оживник солонцевий.
- ***Trachomitum venetum* (L.) Wodson**
- ***Centaurea breviceps* Iljin** – волошка короткоголова.
- ***Centaurea raczoskii* Kotov et Klokov** – волошка Пачоського.
- ***Centaurea talievii* Kleopov** – волошка Талієва.
- ***Doronicum hungaricum* Rchb.** – сугайник угорський.
- ***Gymnospermium odessanum* (DC.) Takht.** – оставник одеський.
- ***Betula borysthena* Klokov** – береза дніпровська.
- ***Alyssum borzaeanum* E.I.Nyarady** – бурачок Борзи.
- ***Alyssum savranicum* Andrz.** – бурачок савранський.
- ***Crambe aspera* M.Bieb.** – катран шорсткий.
- ***Crambe tataria* Sebeók** – катран татарський.
- ***Lepidium syvaschicum* Kleopov** – хрiниця сиваська.

# Список видів Червоної книги України

- **Eremogone cephalotes** (M.Bieb.) Fenzl. – пісочник голівчастий.
- **Gypsophilla pallasii** Ikonn. – лищиця Палляса. (як *Gypsophilla globulosa* Steven ex Boiss.)
- **Aldrovanda vesiculosa** L. – альдрованда пухирчаста.
- **Elatine hungarica** Moesz. – руслиця угорська.
- **Astragalus borysthenicus** Klokov – астрагал дніпровський.
- **Astragalus dasyanthus** Pall. – астрагал волохатоквітий.
- **Astragalus heningii** (Stev.) Klokov – астрагал Геннінга.
- **Astragalus cornutus** Pall. – астрагал рогоплодий. (як *Astragalus odessanus* Besser)
- **Astragalus ponticus** Pall. – астрагал причорноморський.
- **Astragalus reduncus** Pall. – астрагал зігнутий.
- **Caragana scythica** (Komarov) Pojark. – жовта акація скіфська.
- **Chamaecytisus graniticus** (Rehman) Rothm. – зіновать гранітна.
- **Genista scythica** Pacz. – дрік скіфський.
- **Glycyrrhiza glabra** L. – солодкий корінь голий.

# Список видів Червоної книги України

- ***Medicago marina* L.** – люцерна приморська.
- ***Ornithopus perpusillus* L.** – середела маленька.
- ***Frankenia pulverulenta* L.** – франкенія припорошена.
- ***Phlomis scythica* Klokov et Des.-Shost.** – залізняк скіфський.
- ***Thymus littoralis* Klokov et Des.-Shost.** – чебрець прибережний.
- ***Utricularia minor* L.** – пухирник малий.
- ***Goniolimon graminifolium* (Ait.) Boiss.** – кермечник злаколистий.
- ***Goniolimon rubellum* (S.G.Gmel.) Klokov** – кермечник червонуватий.
- ***Limonium tschurjukiense* (Klokov) Lavr. ex Klokov** – кермек чурюцький.
- ***Lythrum thymifolia* L.** – плакун чебрецелистий.
- ***Nymphoides peltata* (S.G.Gmel.) O. Kuntze** – плавун щитолистий.

# Список видів Червоної книги України

- ***Symbochasma borysthenica* (Pall.) Klok. et Zoz** – повстянка дніпровська.
- ***Paeonia tenuifolia* L.** – півонія степова.
- ***Glaucium flavum* Crantz** – мачок жовтий.
- ***Adonis vernalis* L.** – горицвіт весняний.
- ***Adonis wolgensis* Steven** – горицвіт волзький.
- ***Batrachium fluitans* (Lam.) Wimmer** – водяний жовтець.
- ***Tamarix gracilis* Willd.** – тамарикс стрункий.
- ***Trapa natans* L.** – водяні горіхи плаваючі.







# Червоний Список Міжнародного Союзу Охорони Природи

- Найбільш всеосяжний збірник відомостей про охоронний статус [рослин](#) Найбільш всеосяжний збірник відомостей про охоронний статус рослин та [тварин](#) Найбільш всеосяжний збірник відомостей про охоронний статус рослин та тварин в усьому світі. Видається [Міжнародним Союзом Охорони Природи](#) Найбільш всеосяжний збірник відомостей про охоронний статус рослин та тварин в усьому світі. Видається Міжнародним Союзом Охорони Природи (МСОП) з [1953](#) Найбільш всеосяжний

# Червоний Список Міжнародного Союзу Охорони Природи

- Останнє на теперішній час оновлення Червоного списку відбулось 4 травня [2006](#) року. Це видання розглядає 40168 видів взагалі, плюс окремо 2160 підвидів, рас, форм, популяцій і т.ін.
- З числа видів, розглянутих цілком, 16118 визначені як такі, що знаходяться під загрозою. Серед них 7725 тварин, 8390 рослин, та 3 — [гриби](#) З числа видів, розглянутих цілком, 16118 визначені як такі, що знаходяться під загрозою. Серед них 7725 тварин, 8390 рослин, та

# Червоний Список Міжнародного Союзу Охорони Природи

- Дане видання Червоного списку наводить 784 видів, вимерлих починаючи з 1500 року — ця кількість не змінилась з минулого видання [2004](#) Дане видання Червоного списку наводить 784 видів, вимерлих починаючи з 1500 року — ця кількість не змінилась з минулого видання 2004 року, та збільшилась на 18 з [2000](#) Дане видання Червоного списку наводить 784 видів, вимерлих починаючи з 1500 року — ця кількість не змінилась з минулого видання 2004 року, та збільшилась на 18 з 2000 року (тоді їх було 766). Щороку

# Категорії МСОП

- Зниклий (Extinct, EX)
- Зниклий у природі (Extinct in the Wild, EW)
- Знаходиться під критичною загрозою (Critically Endangered, CR)
- Знаходиться під загрозою (Endangered, EN)
- Уразливий (Vulnerable, VU)
- Близький до загрози вимирання (Near Threatened, NT)
- Знаходиться під невеликою загрозою (Least Concern, LC)
- Відомості недостатні (Data Deficient, DD)
- Недосліджений (Not Evaluated, NE)

# Європейський Червоний список

Європейська економічна комісія (ЄЕК) ООН видала у 1991 році Європейський червоний список тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі. Нова версія Європейського червоного списку судинних рослин, яка включатиме приблизно 2000 видів, очікується на початку 2011 р.

У флорі України зростає 182 види судинних рослин з Європейського Червоного списку.

# Бернська конвенція

- Бернська Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі ([англійською](#) - *Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*) від 1979 року набула чинності першого червня 1982-го.
- Зараз конвенція підписана 39-ма державами, що входять до [Ради Європи](#) Зараз конвенція підписана 39-ма державами, що входять до Ради Європи, а також [Європейським Союзом](#) Зараз конвенція підписана 39-ма державами, що входять до Ради Європи, а також Європейським Союзом, [Монако](#) Зараз конвенція підписана 39-ма державами, що входять до Ради Європи, а також Європейським Союзом, Монако, [Буркіна-Фасо](#) Зараз конвенція підписана 39-ма державами, що входять до Ради Європи, а також Європейським Союзом, Монако, Буркіна-Фасо, [Марокко](#) Зараз конвенція підписана 39-ма державами, що входять



# Бернська конвенція

- Містить чотири додатки:
- Види флори, що підлягають суворій охороні (Додаток I)
- Види фауни, що підлягають суворій охороні (Додаток II)
- Види фауни, що підлягають охороні (Додаток III)
- Заборонені методи забиття, відлову та інших форм експлуатації тварин та рослин (Додаток IV).

Нова редакція додатків набула чинності 6.03.1997

# Бернська конвенція

- У флорі України зростає 67 видів вищих рослин, що включені в додаток 1 Бернської конвенції.
- Вініченко Т. С. Рослини України під охороною Бернської конвенції / Т. С. Вініченко. – К. : Хімджест, 2006. – 176 с.

# CITES

- **Додатки до CITES**, або Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (відома ще як Вашингтонська конвенція), включають три переліки:
- "до Додатку I занесено всі види, що знаходяться під загрозою зникнення, торгівля якими спричинює чи може спричинити на їх існування негативний вплив. Торгівля зразками таких видів має бути особливо суворо регульована з тією метою, щоб не ставити надалі під загрозу їх виживання, і має бути дозволена лише у виняткових випадках (1997).
- Додаток II включає види, які на даний час не обов'язково перебувають під загрозою зникнення, але можуть опинитися під такою загрозою, якщо торгівля зразками таких видів не буде суворо регулюватися з метою уникнення такого використання... (1997)
- Додаток III включає всі види, які за визначенням будь-якої Сторони підлягають регулюванню в межах її юрисдикції... з метою попередження чи обмеження експлуатації та у відношенні до яких існує необхідність співробітництва інших сторін з контролю за торгівлею" (1998).

# Регіональні Червоні списки

- Повинен включати положення та власне список. Затверджується обласною радою.
- Бойко М. Ф. Червоний список Херсонської області / М. Ф. Бойко, М. М. Підгайний. – Херсон : Айлант, 1998. – 33 с.
- Бойко М. Ф. Червоний список Херсонської області / М. Ф. Бойко, М. М. Підгайний. – Херсон : Айлант, 2002. – 32 с.

# Червоний список Херсонської області (ЧСХО)

До ЧСХО включено 395 видів, зокрема:

- 17 (8) видів грибів (1) (в т.ч. 12 (7) лишайників);
- 128 (50) видів рослин:
  - Водорості – 7 (2);
  - Мохоподібні – 10 (7);
  - Плауноподібні – 1 (0);
  - Папоротеподібні – 4 (3);
  - Голонасінні – 1 (1);
  - Покритонасінні – 105 (37).

Крім того, 250 видів тварин.

# Зелена книга України

- **Зелена книга України** — список, до якого заносять рідкісні й типові для певної місцевості рослинні угруповання, які потребують особливого режиму їхнього використання.
- Зелена книгу вперше в світі розробили фахівці [України](#). На відміну від [Червоної книги](#), Зелена книга звертає увагу на охорону не окремих видів, а цілісних рослинних угруповань. У ній представлено 126 рідкісних й типових [рослинних](#) угруповань, які

# Зелена книга України

- КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ  
**ПОСТАНОВА**  
від 29 серпня 2002 р. N 1286  
Київ

Про затвердження Положення  
про Зелену книгу України

*{ Із змінами, внесеними згідно з Постановою*

*КМ*

*N 956 ( 956-2009-п ) від 09.09.2009 }*

# Зелена книга України

## **Зелена книга містить таку інформацію:**

- біномінальна наукова назва рослинного угруповання;
- синфітосозологічний індекс, клас, категорія, статус;
- поширення в Україні;
- фізико-географічні умови;
- біотоп;
- фітоценотична, аутфітосозологічна значущість;
- ботаніко-географічна значущість;
- ценотична структура та флористичне ядро;
- потенціал відновлюваності;
- режим збереження;
- забезпеченість охороною;
- біотехнічні і созотехнічні рекомендації;
- джерела інформації;
- картосхема поширення угруповання;
- автор.

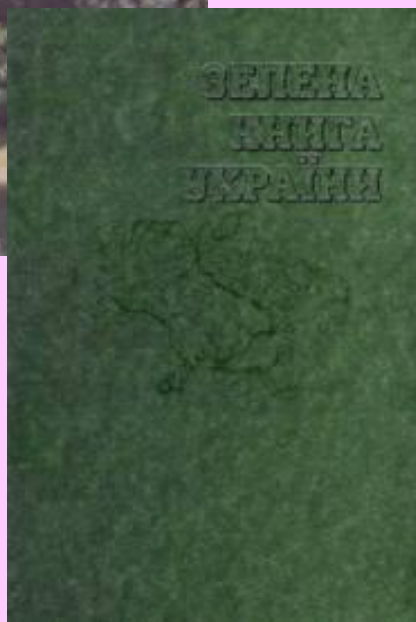
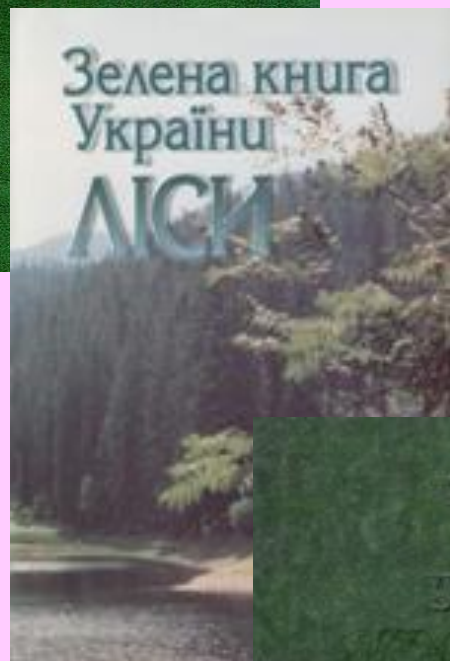


ЗЕЛЕНАЯ  
КНИГА  
УКРАИНСКОЙ  
ССР



# Зелена книга України

- Зелена книга Украинской ССР : Редкие, исчезающие и типичные нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонко. – К. : Наук. думка, 1987. – 216 с.
- Зелена книга України. Ліси. - К. : Наук. думка, 2002. – 254 с.
- **Зелена книга України. Рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, та типові природні рослинні угруповання, які підлягають охороні / Під. заг. ред. Я. П. Дідуха. – К. : Альтерпрес, 2009. – 448 с.**



# В роботі

Чорна книга

Біотопи Natura 2000